

Fascinující roční období – léto

Sluňákov

Centrum ekologických aktivit
města Olomouce, o.p.s.

Text: Monika Tošenovská

Foto: Monika Tošenovská, Alice Šustková, Eliška Kalibánová, Monika Vraštilová

Hrát si venku, chodit na procházky, zkoumat přírodu, pracovat na zahradě, vydávat se na výlety, lenořit pod širým nebem... K tomu všemu léto přímo láká! V létě nikoho ven nutit nemusíte. Sluníčko vytahuje malé i velké z domů samo, dny jsou dlouhé a plné zážitků. Také v přírodě všechno jen bují a je plné života. Proto pozorujte, kochejte se, všímejte si, naslouchejte, nasávejte... Prostě načerpejte v tomto období energii a dobrou náladu i pro šedivé podzimní a zimní dny do zásoby!

Zažijte léto!

- Lehni si do trávy nebo do houpací sítě a sleduj oblohu s mráčky – co ti připomínají?
- Válej sudy v trávě.
- Nastav tvář sluníčku a chvíli vnímej jen jeho hřejivé paprsky a nic jiného.
- Obejmi strom a čerpej z něj jeho sílu, poslouchej, jak mu vítr šumí v listoví, a pohlad' jeho kůru.
- Najdi pařez, posaď se na něj a rozhlédni se v klidu po okolí.
- Najdi zvířátko, které je velké jako tvůj nehet, palec, dlaň ...
- Zkus najít co nejvíc květin v různých odstínech stejné barvy.
- Vydej se s kamarády na borůvky, pochutnejte si na nich přímo v lese a pomalujte se jimi jako indiáni.
- Nahrabej kupku sena a spolu s kamarády do ní skákejte.
- Zaplav si v rybníce a v řece a porovnej si rozdílný zážitek.
- Zahrabejte se s kamarádem na pláži navzájem do písku, postavte pískový hrad či nějakou originální stavbu, napište nebo nakreslete vzkaz do písku palcem u nohy...

- Vstaň časně ráno a projdi se ranní rosou v trávě, kochej se perličkami rosy na pavučkách, květech a listech.
- Proběhni se nebo si zatancuj v teplém letním dešti.
- Hraj si venku s kamarády – kreslete křídami na chodník, skákejte panáka, hrajte kuličky, lezte po stromech, skákejte přes švihadlo... hýbejte se na čerstvém vzduchu a nasávejte do těla sluneční energii do zásoby.
- Vydej se s rodinou či kamarády na dobrodružný výlet do hor – hledej cestu podle mapy, vyspi se pod stanem, ohřej si jídlo na ohýnku...
- Natrhej jahody nebo třešně a uvař s maminkou nebo babičkou marmeládu a kompot.
- Vyrobu si domácí zmrzlinu nebo nanuk.
- Objev tajemství některého z našich hradů či zámků.
- Vydej se na noční výpravu – pozoruj hvězdy, najdi světlušky, hledej cestu potmě...
- Daruj někomu milému kytici nebo věneček z lučního kvítí.

Další zajímavé nápady najdete např. zde: <https://jdeteven.cz/detail/cz/24-letnich-zazitku-jdete-ven> nebo na hrajemesijinak.cz či Ucimesevenku.cz.

PL Letní „lovec“

1. Hledání letních tvorů

1. Naleziš-li letícího motýla, zkus ho nakreslit.

2. Naleziš-li nějakou pavučku, zkus ji nakreslit a popsat, jak vypadá. (Můžeš použít i obrázek z přílohy.)

3. Naleziš-li nějakou včelku, zkus ji nakreslit.

2. Hledání letních tvorů

3. Naleziš-li nějakou včelku, zkus ji nakreslit.

Co se děje v přírodě?

☛ Den je nejdelší v roce, teploty stoupají a slunce většinu dní bohatě rozdává svůj svit, a tak všechno bují a i nám se chce být co nejvíc venku. Někdy se obloha zatáhne a spustí se pravá letní bouřka s vichrem, hromy a blesky, přivalem deště či dokonce krup. Jindy jen lehce spadne teplý deštěk, který je vítaným osvěžením. Po šesti letech se dočkáme částečného zatmění Slunce, které proběhne 10. června kolem poledne. Je třeba se na něj dívat speciálním filtrem pro ochranu zraku.

☛ Naopak noc je nejkratší v roce. Přesto nám nabízí krásnou podívanou se spoustou tajemných „zjevení“. Mezi souhvězdími nás zaujmou především Labuť, Orel a Lyra. V každém z těchto souhvězdí září jedna výrazná hvězda, jež společně tvoří tzv. letní trojúhelník, který nám může dobře sloužit k orientaci. V těchto souhvězdích můžeme s pomocí triedru také sledovat různé mlhoviny. Nízko nad obzorem se nachází souhvězdí Střelce, jehož šíp míří do středu Mléčné dráhy, tedy středu naší galaxie. Uprostřed léta mohou po západu Slunce rozzářit oblohu noční svítící oblaka tvořená meteorickým prachem. V noci 12. srpna prolétne oblohou nejvyšší počet meteorů z roje Perseid (tzv. padající hvězdy – nezapomeňte si tedy něco přát!), které občas zazáří během celého měsíce.

☛ V říši rostlin to bujně kvete a plodí. Převládají červené, modré a fialové odstíny květů oproti jarním bílým a žlutým. Dozrávají naše nejoblíbenější sladké plody plné vitamínů a cenných minerálů – jahody, třešně, borůvky, maliny, ostružiny. V létě také plodí mnohé stromy. Nejlépe je to pozorovatelné u stromů, které plodí jen jednou za několik let hojně – např. buky, duby či smrky. V semenných letech smrků (jednou za 3–4 roky v květnu až červnu) se nejprve objevují mračna žlutého pylu, který se usazuje na vše v okolí a tvoří žluté povlaky na vodních hladinách ve svém okolí, později si všimneme hojně obsypaných stromů šiškami.

V případě buků a dubů nám to v plodných letech (podle vhodných podmínek jednou za 5–10 let) vysloveně křupe pod nohama kobercem bukvic a žaludů. Zajímavé je, že tato sezónnost může mít vliv na růst populací některých druhů živočichů. Příkladem může být plch velký, který se v těchto letech rozmnožuje mnohem více.

☛ Pro život v trávě je léto obdobím ráje – na zemi se to hemží brouky, mezi stébly cvrkají a poskakují kobylky, cvrčci a saranče, nad květy pilně bzučí včely a čmeláci, ve vzduchu se třepotají pestří motýli... Zrovna u motýlů můžeme během léta ukázkově pozorovat i celé generace – od vajíček, přes housenky a kukly až po dospělé, kteří jistě potěší každé oko. Naopak nás často svou přítomností nepotěší právě housenky motýlů a larvy dalšího hmyzu, které znehodnocují úrodu ovoce a zeleniny. Zrovna tak moc velkou radost nemáme z hejn krevsajících komárů a klíšťat, obtížných much a vos srocujících se kolem našeho osvěžujícího ovoce, limonád a zmrzlin. Avšak opravdovou odměnou pro přírodomilce je v létě pozorování světlušek blikotajících nad loukami a podél potoků. Léto je také neaktivnějším rozmnožovacím obdobím dalších bezobratlých – „šneků“ a slimáků. Slimáci jsou v létě postrachem zahrádkářů i houbařů.

☛ Máj je lásky čas.... To platí pro naše ryby doslova. Kromě lososovitých ryb se většina našich ryb vytírá (páří) právě v květnu. Během léta se tedy z oplodněných jiker vyvíjí drobný rybí plůdek. Některé druhy říčních ryb za účelem rozmnožování migrují – např. parmy či ostroretky se stěhují z bahnitých vod proti proudu do štěrkovitých úseků, kde nakladeným jikrám hrozí méně zaplísnění. Během března až června táhnou lososi proti proudu do míst trdlišť – tedy do moře v Atlantickém oceánu. Od srpna do září (avšak vlivem globálního oteplování se i toto mění) táhnou úhoři na trdlišť v Sargasovém moři a během své rok a půl dlouhé pouti nepřijímají žádnou potravu.

🦎 V létě „jsou ve svém živlu“ ještěrky a hadi – vyhrívají se a rozmnožují. Na slunných místech tak můžete vyrušit mrštné plazy, kteří se rychle mihnou a zmizí v trávě či skulině mezi kameny. Kromě dospělých jedinců se postupně objevují i maličká mláďata. Podobně můžete během léta pozorovat i mláďata žab, ať už přímo ve vodě, nebo i na souši – určitě jste někdy vyrazili do lesa a tam se vám to pod nohama hemžilo maličkými nenápadnými žabičkami (mláďaty skokana hnědého)?

🦎 V létě hnízdí mnohé druhy ptáků. Můžete třeba pomoci odborníkům v jejich výzkumech sledováním hnízdění rorýsů. Rorýsi jsou velice zajímaví ptáci stavbou svého těla i způsobem svého života – hnízdí na lidských budovách, velice rychle a neustále létají, v letu dokonce spí, mají zakrnělé nožky... Více se o rorýsech můžete dozvědět zapojením se do projektu Rorýsí školy <http://www.rorysi.cz/rorysi/rorysiskoly/jak-pomoci.php>. Sledovat také můžete čápy na hnízdech a v červnu a červenci pomoci se sčítáním mláďat – zaznamenejte svá

pozorování na <https://www.birdlife.cz/capi/>. Léto bude příhodné i pro pozorování letošního ptáka roku – káně lesní. Je to sice běžný druh, avšak právě proto velmi zajímavý – jak to dokáže, že je tak úspěšný? Čemu všemu a jak se umí přizpůsobit? Co ji spolu s jinými druhy ohrožuje? Může tedy být vzorovým druhem, který veřejnost na tato nebezpečí upozorní? Vydejte se na pozorovatelskou výpravu sledovat káně, jejich způsob života, rozšíření i s nástrahy, které na ně číhají. O svá pozorování se podělte nejen s námi, ale i odborníky ornitology (springalive@birdlife.cz), kteří vaše pozorování mohou využít v praktické ochraně. Přímo pomoci káním i dalším dravcům můžete výrobou berličky, sloužící k jejich odpočinku a rozhledu pro lov. Návod na výrobu berličky a spoustu zajímavých informací o káni najdete ve speciálním čísle Ptáčího světa – volně ke stažení je na <https://www.birdlife.cz/ptak-roku-2021-kane-lesni/>.

🦎 Savci v létě pečují o svá mláďata narozená na jaře nebo nyní mláďata rodí. V létě se rodí především mláďata hibernujících druhů – např. netopýrů či plchů.

🦋 Návod na výrobu škvořích domečků

Proč si vyrobit škvořích domeček? Škvoři, neboli „stříhavky“ či „ušáci“, nebývají na první pohled příliš oblíbení. Možná se vám zdají se svými klíštkovitými štěty na zadečku nebezpeční. Není proč! Určitě vám jimi neublíží – slouží jim k lovu i jako obrana proti hmyzím predátorům, pomáhají při otevírání a zavírání křídel a při rozmnožování. Škvoři jsou nejen zajímaví tvorové, ale jsou také velmi užiteční pro zahrádkáře – loví totiž škodlivý hmyz, např. mšice. Mají rádi vlhká, stinná místa. Pokud tedy chcete ochránit své oblíbené růže nebo úrodu rybízu, neváhejte a pusťte se do velmi jednoduché výroby:

Připravte si malý keramický nebo terakotový květináč. Z pevného provázku uvažte očko

a upevněte do něj klacík tak, aby se uzlík očka později neprotáhl otvorem v květináči. Provázkové očko provlékněte otvorem v květináči směrem zevnitř a květináč otočte dnem vzhůru jako zvoneček. Vnitřek vyplňte suchou trávou. Trávu můžete ještě před protažením provázku upevnit provázkem uprostřed nebo květináč jednoduše trávou vycpěte a proti vypadávání zajistíte přetažením celého škvořího domečku jemným pletivem nebo sítkou z nákupu citrusů, cibule či brambor. Škvoří domeček si také můžete podle vlastní fantazie vyrobit a vypálit z hlíny – fantazii se meze nekladou.

My jsme se pustili do pokusu – zkusili jsme škvoří domeček vyrobit i z plastového květináčku, kterých jsme měli přebytek po nákupu sazenic. Kdo ví, jestli bude hmyzu vadit umělý kluzký materiál... Pokud ne, bylo by to užitečné využití třeba i plastových kelímků od jogurtu... Zkusíte to taky a dáte nám vědět, jak pokus dopadl? Důležité je zavěsit škvoří domeček tak, aby se jeho hrana dotýkala větvi – jediné tak se totiž škvoří do domečku dostanou. Domeček lze navíc ozdobit akrylovými barvami a tak kromě užitku splní určitě i ozdobnou funkci v zahradě ☺

Úkol

Pozorujte obyvatele škvořího domečku. Kolik škvorů se vám v domečku zabydlelo? Převažují samičky či samečci? Samečky poznáte podle větších a více zahnutých klíštěk na zadečku. Sledujte škvory, jak na rostlině loví škodlivý hmyz.

TIP

Vyrobít si můžete také třeba různá pítka a koupátka pro ptáky nebo hmyz. Rady a inspiraci najdete např. zde:

<https://www.birdlife.cz/zapojte-se/pomoc-ptakum/prikrmovani/pitka-a-koupatka/> nebo <https://www.zelenadomacnost.com/k/krmitkapitka-pro-ptaky>.

Soutěž

Sdílejte s námi své zážitky – inspirujte tak ostatní k tomu, jak si užít přírodu všemi smysly, a zároveň se zapojte do soutěže o lákavé ceny! Stačí napsat pár řádků o tom, co zajímavého jste zažili, objevili, viděli, slyšeli, co vás překvapilo apod. Nebo pošlete své „úlovky“ formou fotek, obrázků, záznamů z deníku, vyplněného pracovního listu atd. Za každé roční období vylosujeme jednoho výherce a v posledním čísle v roce zveřejníme nejzajímavější příspěvky. Zasílejte na monika.tosenovska@seznam.cz či Monika Tošenovská, Velkomoravská 12, Olomouc 779 00. Šťastným vylosovaným výhercem z minulého čísla se stal Jakub Pipiš z 1. B ZŠ Zlín Malenovice, tř. Svobody 868. Speciální cenu věnovanou společností ČESON navíc pro velké přírodovědné nadšení a překvapivé množství zaslaných pozorování získává Matěj Szórád z téže třídy.

